

Тема 1: Вступ. Роль економічних знань в підготовці фахівців лісового господарства

План:

1. Суть та загальна характеристика економіки лісового господарства.
2. Зміст організації виробництва, об'єкт та предмет її вивчення.
3. Роль економічних знань в підготовці фахівців лісового господарства

1. Термін «економіка» походить від грецького – «ойкономія» («ойкос» – дім, господарство, «номос» – правило, закон), що дослівно означає мистецтво ведення господарства. «Ойкономія є назва науки, за допомогою якої люди можуть збагачувати господарство, а господарство, згідно з нашим визначенням, є все без винятку майно» (Ксенофонт Афінський).

Економіка як наука являє собою галузь суспільних наук. Суспільні відносини щодо виробництва, розподілу, обміну і споживання благ виступають об'єктом економічних наук, які поділяються на наукові та прикладні.

Наукову економіку називають також економічною теорією – наукою про те, як люди і суспільство обирають способи використання дефіцитних ресурсів, які мають багатоцільове призначення.

Прикладна економіка вивчає можливості застосування законів, теорій, пропозицій, що розроблені економічною теорією безпосередньо для функціонування окремих елементів економічної системи як, наприклад, лісове господарство.

Серед розмаїття визначень економіки пропонуємо таке: **економіка – це наука й навчальна дисципліна, яка базується на пізнанні та свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.**

Під поняттям економічних ресурсів розуміють усі чинники, які приймають участь або ж впливають на суспільне виробництво. Прийнято виділяти принаймні дві класифікації економічних ресурсів: ринкову та планово-адміністративну.

Праця – це продуктивна діяльність людини, яка використовуються для створення товарів і послуг та залишається вирішальним чинником ефективності суспільного виробництва. Включає в себе фізичні і розумові здібності індивідумів.

Підприємницькі навички – особливий вид економічного ресурсу, який зумовлений набутим досвідом, знаннями і навичками людей в процесі суспільного виробництва. В ринковій економіці розглядається окремим від праці людиною ресурсом. Вдале розміщення капіталу підприємцем спричинено не стільки чинником праці, скільки підприємницькими навичками.

Капітал – охоплює усі створені людиною речі, які використовуються в процесі виробництва економічних благ: інструменти; машини; інфраструктура, а також нематеріальні речі як, наприклад, комп'ютерні програми. В новій інформаційній економіці, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуальний капітал стає головним джерелом формування конкурентних переваг та мікро-, мезо- та

макрорівнях.

Земля - включає до себе поняття природних ресурсів і природних умов. Іншими словами, це природні блага, які можна використовувати в натуральній формі без попередньої обробки: земля для вирощування сільськогосподарських культур, будівництва будинків і розвитку транспортної інфраструктури; ліс для заготівлі деревини, збирання грибів і ягід; корисні копалини (нафта, газ, вугілля); енергія Сонця, вітру, приливів і виливів; клімат.

Кожен із наведених ресурсів продукує різні види економічних результатів: праця – заробітну плату; підприємницькі навички – підприємницький дохід; капітал - прибуток на вкладений капітал (норма росту капіталу); земля – ренту.

Планово-адміністративна класифікація передбачає поділ матеріальних і нематеріальних ресурсів на засоби і предмети праці. Засобами праці вважається те, чим людина впливає на предмет праці. До них відносять – машини, обладнання, інструменти, прилади тощо. Предмети праці – речі, на які людина впливає в процесі праці. Отже, відповідно до існуючої класифікації деревообробний станок є засобом праці, а колода, призначена для розпилювання – предметом праці.

Ліс класифікуються як економічний ресурс – «земля», однак може бути піднесений до двох категорій одночасно, враховуючи, що він включає в себе і землю і насадження, які зростають на цій землі. Якщо земля як природний ресурс відноситься до категорії «земля», то насадження, що забезпечують постійне продукування деревини, можуть розглядатися різновидом «капіталу», оскільки створюють потік доходів, які мають характер прибутку на вкладений капітал.

Подібний дуалізм спостерігається також і в політичній економіці. Ліс може одночасно класифікуватися як засіб праці, так і предмет праці. Предметом праці ліс виступає, коли над ним виконуються різноманітні лісогосподарські заходи (рубки догляду тощо), з іншого боку він залишається самодостатньою «фабрикою» з виробництва деревини та іншої продукції.

Лісове господарство – це галузь, яка займається обліком і відтворенням лісових ресурсів, охороною їх від пожеж, шкідників і хвороб, лісорозведенням, підвищенням продуктивності лісів, регулюванням лісокористування, заготівлею круглих лісоматеріалів та інших продуктів лісу.

Економіка лісового господарства спрямована на пошук і прийняття управлінських рішень щодо залучення економічних ресурсів у виробництво з метою забезпечення суспільних потреб. Таким чином, **економіка лісового господарства – це прикладна наука, головне завдання якої полягає у застосуванні інструментів економічного аналізу до питань виробництва, попиту, пропозиції, ціноутворення, споживання деревини та інших продуктів лісу.**

Економіка лісового господарства вивчає дію та форми прояву економічних законів, систему і методи регулювання економічних процесів у галузі, шляхи вдосконалення економічних відносин з метою підвищення ефективності виробництва, раціонального використання лісових, трудових і виробничих ресурсів, збереження біорізноманіття.

Разом із тим, це економічна дисципліна яка ґрунтується на знаннях таких економічних дисциплін, як основи економічної теорії, регіональна економіка. На базі економіки лісового господарства відбувається подальше вивчення дисциплін, серед яких: організація лісогосподарського виробництва; економіка природокористування; управління лісогосподарським виробництвом; організація і планування лісогосподарського виробництва; фінанси та кредит; зовнішньоекономічна діяльність у лісовому комплексі.

Економіка лісового господарства надає знання для вивчення і опанування системи фінансування, оподаткування, кредитування, організації, управління, планування, обліку й аудиту на підприємствах лісового і господарства. Вона тісно пов'язана з технологічними та лісівничими предметами.

Теоретичні основи економіки лісового господарства неможливо оволодіти без біолого-екологічних і лісівничих основ створення і формування насаджень (лісівництво, лісознавство, лісові культури). З метою пошуку оптимальних економічних рішень необхідно володіти знаннями технології лісогосподарського і лісозаготівельного виробництва, таксацією лісу та лісовпорядкуванням.

2. Термін “організація” є доволі місткий і має різні трактування. Зокрема, в “Словнику іншомовних слів” зазначено, що він походить від франц. organisation і має такі тлумачення:

1. Будова, структура чогось.
2. Одна із функцій управління в суспільстві, на виробництві тощо.
3. Група осіб, що становить колектив, єдине ціле (держава, установа, кооперативна організація).
4. Налагодження, впорядкування, приведення чогось у систему (наприклад, організація праці).
5. Об'єднання, союз, заснований для досягнення спільної мети.

«Організація» розглядається водночас і як процес, і як явище. Як процес це сукупність дій, спрямованих на створення працездатного колективу бригади, дільниці, цеху або підприємства. Як явище організація уособлює фізичне об'єднання реальних елементів для виконання відповідного завдання. Отже, “організацію” доцільно розглядати як впорядковану систему елементів виробництва.

«Виробництво» на підприємстві є процесом перетворення предметів праці за допомогою засобів праці та самої праці в готову продукцію.

Виробничий процес обов'язково містить основні, допоміжні й обслуговуючі процеси, які представлені відповідними виробничими службами - основним, допоміжним і обслуговуючим цехами або підрозділами.

Саме організація виробництва як наука вивчає взаємодію засобів праці, предметів праці та самої праці.

Завдання організації полягає в об'єднанні та забезпеченні взаємодії речових елементів виробничого процесу на підприємстві, встановлення взаємозв'язків і узгодження роботи всіх учасників виробництва, а також створення належних умов для задоволення економічних, соціальних та екологічних

інтересів суспільства, всього виробничого персоналу та кожного працівника зокрема.

Передумовою злагодженої роботи всіх ланок виробництва є встановлення і суворе дотримання певних норм і пропорцій між ними, чіткої злагодженості в роботі системи машин, їх продуктивності тощо. Досягається така злагоджена робота завдяки організації виробництва.

Організація виробництва — це комплекс засобів і методів, спрямованих на раціональне та найбільш ефективне поєднання в часі й просторі засобів праці, предметів праці, а також самої праці, з метою оптимального використання наявних виробничих ресурсів і досягнення позитивних результатів у діяльності підприємства.

Об'єктом вивчення дисципліни є виробничо-господарська діяльність державних підприємств лісового господарства, яка пов'язана з використанням, охороною та відтворенням лісових ресурсів, а також міських об'єктів СПГ і утриманням їх у належному стані.

Кожне з підприємств лісового господарства має свої особливості, притаманну лише йому техніку, технологію і організацію виробництва. Водночас усі підприємства послуговуються в своїй діяльності єдиним Господарським кодексом України, в якому передбачені єдині правові засади виробничо-господарської діяльності.

Предметом організації виробництва як наукової дисципліни є вивчення організаційних відносин у сфері виробництва та еколого-економічних шляхів і методів, за допомогою яких досягається найбільш ефективне й раціональне поєднання праці персоналу підприємства з матеріальними елементами виробництва.

Мета вивчення дисципліни - здобуття студентами теоретичних знань та практичних навичок в організації, плануванні й управлінні виробництвом на підприємствах лісового господарства.

3. «Економіка, організація та планування лісового господарства» є однією з основних галузевих професійно орієнтованих економічних дисциплін, за допомогою яких здійснюється підготовка молодших бакалаврів, фахівців і магістрів для лісового сектору економіки та садово-паркового господарства. Її викладають студентам агрономічного відділення для спеціальності «Лісове господарство».

Основні завдання студентів при вивченні даної дисципліни схематично зображені на рис. 1.

Викладання дисципліни ґрунтується на опануванні студентами таких дисциплін: «Основи лісівництва, лісових культур і лісовпорядкування», «Система технологій лісових підприємств», «Економіка лісового господарства».

Компетентності сформовані у студентів під час вивчення даної дисципліни використовуються в подальшому для проходження навчальних практик; проведення науково-дослідних та проектних робіт під час виконання кваліфікаційної роботи бакалавра та майбутньої професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні до-

сягти таких компетентностей:

- здатність використовувати професійнопрофільні знання у галузі економіки лісового господарства;
- здатність виконувати техніко-економічні розрахунки;
- здатність використовувати базові знання про склад і структуру виробничо-господарської діяльності підприємств;
- здатність до аналізу альтернативних варіантів для вибору оптимальних рішень у галузі лісового господарства.

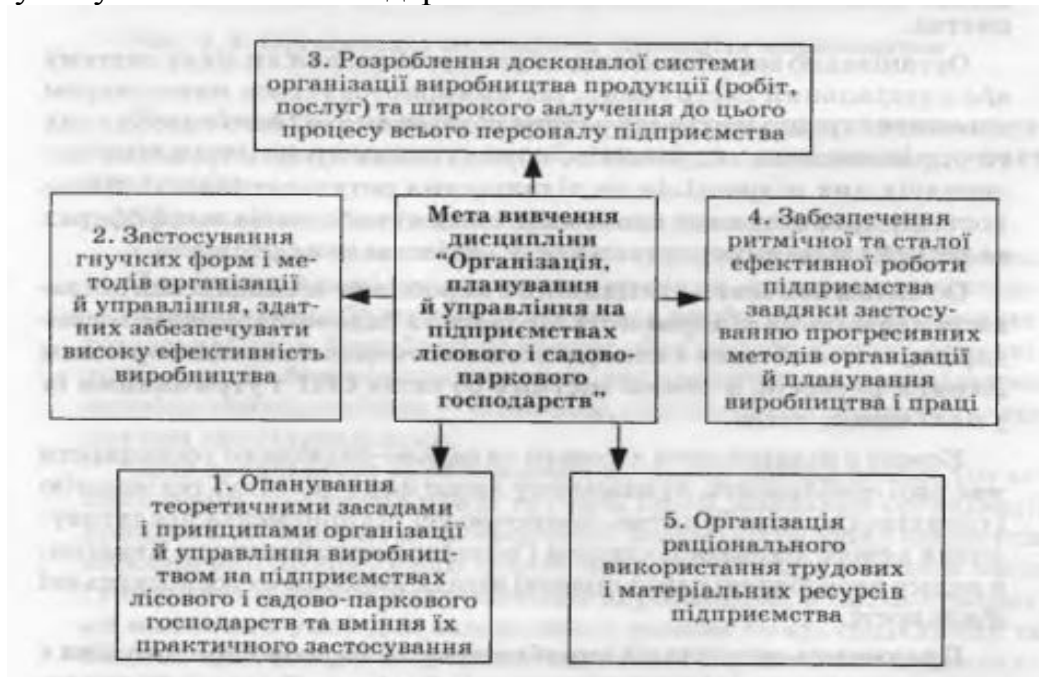

Рис. 1. Основні завдання вивчення дисципліни

Домашнє завдання: законспектувати виділеним жирним шрифтом матеріал лекції, прочитати с. 12-27 у підручнику Сенько Є.І. «Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарств», дати відповіді на тестові завдання та скинути відповіді в групу у вайбері.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає термін «економіка»?
2. Що таке лісове господарство?
3. До яких двох категорій класифікують поняття «ліс»?
4. В чому полягає завдання організації?
5. Назвіть предмет організації виробництва.
6. Що є об'єктом вивчення даної дисципліни?
7. Що означає термін «економіка лісового господарства»?
8. У чому полягає призначення організації виробництва?
9. Охарактеризуйте мету дисципліни «Економіка, організація та планування лісового господарства».
10. Які основні завдання покладено на студентів при вивченні даної дис-

ципліни?

Тестові завдання до теми 1

1. Термін «економіка» походить від грецького – «ойкономія» та означає:
  - а) вміння керувати державою;
  - б) створення добробуту сім'ї;
  - в) мистецтво ведення господарства;
  - г) вміння економити гроші.

2. Наука й навчальна дисципліна, яка базується на пізнанні та свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва - це ...
  - а) література;
  - б) економіка;
  - в) менеджмент;
  - г) економічна теорія.

3. Який з термін прийнято розглядаєти водночас і як процес, і як явище?
  - а) організація;
  - б) праця;
  - в) економіка;
  - г) економічна теорія.

4. Лісове господарство – це ...
  - а) галузь, яка займається обліком і відтворенням лісових ресурсів, охороною їх від пожеж, шкідників і хвороб, лісорозведенням, підвищенням продуктивності лісів, регулюванням лісокористування, заготівлею круглих лісоматеріалів та інших продуктів лісу;
  - б) прикладна наука, головне завдання якої полягає у застосуванні інструментів економічного аналізу до питань виробництва, попиту, пропозиції, ціноутворення, споживання деревини та інших продуктів лісу;
  - в) комплекс засобів і методів, спрямованих на раціональне та найбільш ефективне поєднання в часі й просторі засобів праці, предметів праці, а також самої праці, з метою оптимального використання наявних виробничих ресурсів і досягнення позитивних результатів у діяльності підприємства;
  - г) виробничо-господарська діяльність державних підприємств лісового та садово-паркового господарств, яка пов'язана з використанням, охороною та відтворенням лісових ресурсів, а також міських об'єктів СПГ і утриманням їх у належному стані.

5. Комплекс засобів і методів, спрямованих на раціональне та найбільш ефективне поєднання в часі й просторі засобів праці, предметів праці, а також самої праці, з метою оптимального використання наявних виробничих ресурсів і досягнення позитивних результатів у діяльності підприємства - це?

- а) економіка підприємства;
- б) організація праці;
- в) мета навчальної дисципліни;
- г) організація виробництва.

6. Вставте правильне слово замість трьох крапок: «Здобуття студентами теоретичних знань та практичних навичок в організації, плануванні й управлінні виробництвом на підприємствах лісового господарства, відносять до ... вивчення дисципліни».

- а) предмету;
- б) об'єкту;
- в) змісту;
- г) мети.

7. Процес перетворення предметів праці за допомогою засобів праці та самої праці в готову продукцію - це?

- а) виробництво;
- б) організація;
- в) переробка;
- г) автоматизація.

8. Завдання організації полягає в:

- а) об'єднанні та забезпеченні взаємодії речових елементів виробничого процесу на підприємстві;
- б) встановленні взаємозв'язків і узгодження роботи всіх учасників виробництва;
- в) створенні належних умов для задоволення економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства, всього виробничого персоналу та кожного працівника зокрема;
- г) всі відповіді вірні.

9. Що не відносять до засобів праці?

- а) машини, обладнання;
- б) інструменти, прилади;
- в) сировина, матеріали;
- г) правильна відповідь відсутня.

10. Природні блага, які можна використовувати в натуральній формі без попередньої обробки відносять до поняття:

- а) предмети праці;
- б) земля;
- в) праця;
- г) капітал.

Тема 2: Лісове господарство як галузь народного господарства України

План:

1. Економічне значення лісу.
2. Екологічне значення лісу.
3. Рекреаційна цінність лісів.
4. Основні проблеми використання лісових ресурсів та шляхи їх вирішення.

1. Ліс як один із типів лісової рослинності складається зі сукупності деревних, чагарникових, трав'янистих та інших рослин (мохи, лишайники), охоплює також тварин і мікроорганізми, які біологічно взаємозв'язані у своєму розвитку і впливають один на одного та на зовнішнє середовище. Водночас ліс – поняття багатогранне; його необхідно оцінювати не лише як природне явище, а й в економічному, екологічному, соціальному й історичному аспектах.

Ліс – це природна система взаємозв'язаних та взаємодіючих між собою компонентів. Вона характеризується динамічністю, рівновагою, стійкістю і стабільністю, тобто факторами, які сформувались упродовж тривалої еволюції й природного добору.

Ліс наділений високою здатністю до відтворення і оновлення, особливим балансом енергії та речовин, постійним кругообігом та обміном речовин і енергії. У лісових угрупованнях зосереджено близько 80% фітомаси суші, хоча вони охоплюють лише близько третини її площі. Це засвідчує провідну роль лісів у кругообігу кисню та вуглецю.

Рослинність суші разом з планктоном світового океану продукує близько 50% кисню. Зросле споживання кисню на спалювання вуглецю, накопиченого за минулі епохи (вугілля, нафта, газ, торф тощо), таке, що тепер воно стало співмірне із продукуванням кисню сіма фотосинтезуючими організмами землі. Дуже важлива роль лісів у зв'язуванні вуглекислоти, що виділяється під час дихання живих організмів, а особливо під час спалювання різних матеріалів. Цей процес в умовах всезростаючого промислового виробництва набуває особливого значення. На долю лісів припадає близько 25 % вуглекислоти, що поглинається щорічно біосферою.

Різноманітні продукти та корисності лісу для людського суспільства в різні історичні періоди відігравали неоднакову роль. У первісному суспільстві ліс передусім був джерелом їжі, одяжі та інших продуктів, необхідних для життя людини. В усі часи мешканці лісових районів отримували від лісу основні предмети побуту і продукти харчування, в тому числі: деревину, кору і листя дерев, м'ясо, шкуру і хутро диких звірів, мед диких бджіл, ягоди, плоди, гриби, лікарські рослини та багато інших дарів, які були невід'ємною частиною їхнього життя.

Згодом, коли людина почала займатись сільським господарством і одержувала від нього достатню кількість продуктів харчування, з-поміж багатьох видів лісових користувань найбільшого значення набула деревина, що використовувалась для будівництва житла як паливний матеріал і для багатьох інших

господарських потреб.

З розвитком людства та збільшенням чисельності населення Землі зростали обсяги рубань деревини. За останні 10 тис. років на планеті знищено 2/3 усіх лісів.

Досить інтенсивно вирубувались ліси у XVII–XVIII століттях у середній і центральній Америці, деяких країнах Азії з метою вивільнення площ під плантації кави, цукрової тростини, чаю, інших сільськогосподарських культур. Надмірне використання деревини в XIX–XX століттях для будівництва міст, інших населених пунктів, залізниць, промислових об'єктів, а передусім для розвитку лісової, целюлозно-паперової, лісохімічної, деревообробної та інших галузей промисловості призвело до різкого скорочення лісових ресурсів у всьому світі, в тому числі у багатьох країнах Європи. Так, площа лісів Швейцарії в цей період зменшилась на 75 % , Швеції й Фінляндії – на 50 %. На початку XX століття у Великій Британії було вирубано 95 % природних лісів, у Франції та Іспанії – від 80 % до 90 %.

Дуже чутливі до надмірного лісокористування гірські екосистеми. В Україні це передусім стосується Карпат, де значні переруби лісу мали місце у важкі повоєнні (1948–1955) роки. У цей період річний обсяг рубань лісу в Карпатському регіоні, на території Івано-Франківської, Закарпатської, Дрогобицької та Чернівецької областей, перевищував річну розрахункову лісосіку в 4–5 разів. Рубання лісу в цей час проводилось тут суцільними лісосіками, площа яких становила 8–10 га і більше. Такі значні переруби можна було виправдати лише нагальною потребою у великій кількості деревини для відбудови економіки країни і житла для населення, знищених війною.

2. Безтурботне і безгосподарне вирубування лісів різними країнами в минулому призвело до різкого погіршення природного середовища, збідніння видового складу лісових порід, до частих стихійних лих, які періодично повторювались і продовжують повторюватись, завдаючи значної шкоди суспільству.

Результатом недбайливого ставлення до природи стали періодичні вітровали і буреломи лісу, селеві потоки та повені в Карпатському регіоні, часті пилові бурі на півдні України, оголені схили Кримських гір на схід від Алушти, великі яри на берегах Дніпра, оголені кам'янисті південні схили Динарського нагір'я на Балканах та ін.

Починаючи з 90-х років минулого століття державні лісові підприємства України надмірного вирубування лісів не проводять. Але рубання головного користування в минулому значно змінили вікову і видову структуру деревостанів Карпатського регіону, що позначилося на виконанні лісами їх захисних функцій. В останні десятиріччя у двічі-тричі збільшилась площа ялиників унаслідок зменшення ялицевих, букових і дубових лісів. Чисті ялинові деревостани мають на 20–30 % меншу водорегулювальну ємність порівняно з мішаними.

З метою поліпшення гідрологічної ролі гірських лісів Держкомлісгосп України збільшив частку поступових і вибіркових рубань, натомість відповідно зменшив площу суцільних рубань.

У 2005–2008 р.р. поступові й вибіркові рубання в Українських Карпатах

становили 53–57 % від площі розрахункової лісосіки. У ці роки площі відтворення лісостанів перевищували площу зрубів на 7–10 %.

3. В умовах урбанізації, коли абсолютну більшість населення світу становлять міські жителі, надзвичайно цінним є вільний час людини, проведений на лоні природи, переважно, у лісі.

Значення лісу як рекреаційного середовища постійно зростає. **Під рекреацією розуміють відновлення сил людини завдяки безпосередньому спілкуванню з природою.**

Відповідно до збільшення попиту на спілкування з природою в Україні продовжують створювати й облаштовувати зелені зони міст, розширювати мережу заповідників, національних і природних парків та інших природних територій, що перебувають під охороною держави.

Завдяки формуванню національних природних парків та заповідників є реальна можливість зберегти для майбутніх поколінь унікальні ландшафти та генофонд рослин і тварин.

Ліс благотворно впливає на здоров'я людини навіть на значній відстані; він регулює вологість повітряних мас, що надходять у місто, очищує їх від шкідливих домішок і значно збагачує киснем. Але найцінніший рекреаційний вплив лісу виявляється при безпосередньому спілкуванні з ним.

Лісове середовище, незалежно від того, чи це штучно створений ліс, чи він природного походження, в першу чергу оздоровлює людину, викликає в неї не лише позитивні емоції від спілкування з ним, а й піднімає настрій, збагачує духовно. Тому не випадково, що рекреаційна цінність лісів визначається соціальною, культурною, економічною і медико-біологічною функціями. Найважливішою з них є медико-біологічна функція, що сприяє зниженню захворюваності, покращує здоров'я і збільшує тривалість життя. Вона виявляється у виділенні кисню і поглинанні вуглецю. Найкращими продуцентами кисню є середньовікові соснові та м'яколистяні ліси.

Для ефективного використання рекреаційних лісових ресурсів необхідна реалізація низки заходів, головними серед яких є:

- розроблення і впровадження конкретних проектів у найцікавіших у рекреаційному сенсі лісових територіях, наприклад, у національних природних парках;**
- створення локальних екопоселень;**
- модернізація наявних відомчих баз відпочинку;**
- реалізація лісогосподарськими об'єктами власних можливостей для рекреаційно-туристичного господарства.**

Ліс наділений високою здатністю до відтворення і оновлення, особливим балансом енергії та речовин, постійним кругообігом та обміном речовин і енергії. У лісових угрупованнях зосереджено близько 80 % фітомаси суші, хоча вони охоплюють лише третину її площі. Це засвідчує провідну роль лісів у кругообігу кисню та вуглецю.

Рослинність суші разом з планктоном світового океану продукує близько 50 % кисню. Зросло споживання кисню на спалювання вуглецю, накопиченого

за минулі епохи (вугілля, нафта, газ, торф тощо), таке, що тепер воно стало співмірне із продукуванням кисню всіма фотосинтезуючими організмами землі.

Дуже важлива роль лісів у зв'язуванні вуглекислоти, що виділяється під час дихання живих організмів, а особливо під час спалювання різних матеріалів. Цей процес в умовах всезростаючого промислового виробництва набуває особливого значення.

На долю лісів припадає близько 25 % вуглекислоти, що поглинається щорічно біосферою. Різноманітні продукти та корисності лісу для людського суспільства в різні історичні періоди відігравали неоднакову роль.

У первісному суспільстві ліс передусім був джерелом їжі, одягу та інших продуктів, необхідних для життя людини. В усі часи мешканці лісових районів отримували від лісу основні предмети побуту і продукти харчування, в тому числі: деревину, кору і листя дерев, м'ясо, шкуру і хутро диких звірів, мед диких бджіл, ягоди, плоди, гриби, лікарські рослини та багато інших дарів, які були невід'ємною частиною їхнього життя.

Згодом, коли людина почала займатись сільським господарством і одержувала від нього достатню кількість продуктів харчування, з-поміж багатьох видів лісових користувань найбільшого значення набула деревина, що використовувалась для будівництва житла як паливний матеріал і для багатьох інших господарських потреб.

З розвитком людства та збільшенням чисельності населення Землі зростали обсяги рубань деревини. Значення лісу як рекреаційного середовища постійно зростає.

4. Найбільшим споживачем деревини в Україні є будівельний комплекс. На промислове та житлове будівництво витрачається близько 60% пиловника та будівельного лісу. Багато лісоматеріалів споживають добувні галузі промисловості (особливо вугільна та залізнична). На 1000 т добутого вугілля витрачається 30-35 м³ лісоматеріалів. Високоякісні круглі лісоматеріали та пиломатеріали використовують у суднобудуванні, для виготовлення телеграфних і спеціальних стовпів.

Основними проблемами, що пов'язані з використанням лісових ресурсів, є:

1. Недостатня лісистість території України.
2. Тривалий час виробництва лісу. Від закладки лісових культур до одержання спілого, придатного до рубання, лісу проходить у залежності від породи 50-120 років.
3. Зменшення продуктивності лісових земель внаслідок перевантаженості лісового відомства виробничими функціями.
4. Фізично та морально застаріле обладнання.
5. Потреба у великих виробничих площах. Це викликано порівняно малою питомою концентрацією запасів лісової біомаси, придатної для господарського використання.
6. Зв'язок процесу праці з біологічними процесами росту і розвитку де

ку деревних рослин, залежність від багатьох кліматичних факторів (тепло, світло, волога, структура ґрунту).

7. Сезонність проведення лісогосподарських робіт. У лісівництві процес росту і розвитку рослин має місце лише протягом вегетаційного періоду.

8. Неефективне (переважно як дрова) використання деревини та нерациональне використання відходів.

9. Невдала орієнтація на поставки деревини і продукції, виготовленої на її основі, з інших регіонів, що призвело до уповільнення темпів розвитку лісової промисловості.

Підвищення ступеня задоволення потреб України у лісопродукції за рахунок місцевих ресурсів набуває особливої актуальності, оскільки для збереження існуючого рівня виробництва необхідно щорічно закуповувати деревину та її продукти на суму до 4 млрд. дол. США.

Підвищити розвиток лісової промисловості, а також збільшити обсяги її виробництва на підприємствах можна завдяки:

1. Зменшенню залежності підприємств лісопромислового комплексу від імпорту деревини.

2. Збільшенню повноти використання всієї біомаси дерева, вторинних та інших волокнистих матеріалів та використанню заміників.

3. Поліпшенню відтворення лісосировинних ресурсів. Перспективними є плантаційне лісорозведення (особливо на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях), вирощування насаджень із швидкорослих деревних порід, введення в лісові культури модрини японської та інших продуктивних деревних порід з метою їх вирубки в процесі проміжного користування лісом.

4. Розвитку вітчизняного машинобудування для лісових галузей.

5. Залученню інвестицій, що дало б можливість за короткий проміжок часу докорінно реструктуризувати деформовану економіку галузі, упровадити на більш високому рівні досягнення науки і техніки інших країн, реалізувати українські товари з деревини як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, зав'язати взаємовигідні стратегічні відносини між українськими й іноземними підприємствами.

Але, на превеликий жаль, сьогодні в державі існує дефіцит грошових коштів і тому сподіватись на реформування в близькому майбутньому лісової промисловості не доводиться.

Домашнє завдання: законспектувати виділеним жирним шрифтом матеріал лекції та дати відповіді на тестові завдання і скинути правильні відповіді у вайбер.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке ліс та чим він характеризується?
2. У чому полягає роль лісів для нашої планети?
3. До яких двох категорій класифікують поняття «ліс»?
4. Коротко охарактеризуйте економічне значення лісу.

5. У чому полягає екологічне значення лісу?
6. Які заходи потрібні для ефективного використання рекреаційних лісових ресурсів?
7. У чому полягають проблеми, що пов'язані з використанням лісових ресурсів?
8. Назвіть шляхи підвищення лісового промисловості України.

Тестові завдання:

1. Наділений високою здатністю до відтворення і оновлення, особливим балансом енергії та речовин, постійним кругообігом та обміном речовин і енергії - це...
  - а) ліс;
  - б) сад;
  - в) поле;
  - г) степ.
2. Основними проблемами, що пов'язані з використанням лісових ресурсів, є:
  - а) зменшення продуктивності лісових земель;
  - б) недостатня лісистість території України;
  - в) сезонність проведення лісгосподарських робіт;
  - г) всі відповіді правильні.
3. Відновлення сил людини завдяки безпосередньому спілкуванню з природою - це...
  - а) меліорація;
  - б) рекреація;
  - в) стандартизація;
  - г) правильна відповідь відсутня.
4. Охарактеризуйте поняття «ліс».
  - а) природна система взаємозв'язаних та взаємодіючих між собою компонентів;
  - б) відновлення сил людини завдяки безпосередньому спілкуванню з природою;
  - в) особливий вид економічного ресурсу, який зумовлений набутим досвідом, знаннями і навичками людей в процесі суспільного виробництва;
  - г) галузь, яка займається обліком і відтворенням лісових ресурсів, охороною їх від пожеж, шкідників і хвороб, лісорозведенням і т.д.
5. Скільки відсотків кисню продукує рослинність суші разом з планктоном світового океану?
  - а) 70-80%;
  - б) близько 50%;
  - в) 25-30%
  - г) близько 100%.
6. З розвитком людства та збільшенням чисельності населення Землі, обсяги

рубань деревини:

- а) знизились;
- б) не змінилися;
- в) зростали;
- г) правильна відповідь відсутня.

7. Якими функціями визначається рекреаційна цінність лісів?

- а) медико-біологічною і соціальною функціями;
- б) культурною функцією;
- в) економічною функцією;
- г) всі відповіді правильні.

8. Найбільшим споживачем деревини в Україні є:

- а) будівельний комплекс;
- б) металургійні підприємства;
- в) лікувальні та освітні заклади;
- г) експорт лісу закордон.

9. У первісному суспільстві ліс передусім був джерелом:

- а) їжі та грошовим еквівалентом;
- б) багатства;
- в) тепла (з нього розпалювали вогнище);
- г) їжі, одягу та інших продуктів, необхідних для життя людини.

10. В якому столітті інтенсивно вирубувались ліси?

- а) XI–XII ст.;
- б) XVII–XVIII ст.;
- в) XII–XIII ст.;
- г) XXI ст.